

tosabban négy megye — Temes, Arad, Krassó-Szörény és Hunyad megye — szerb és horvát lakosságához szólnak.

A műsorszerkesztőség igyekszik tartalmas és változatos adásokat összeállítani. Naponta híreket közvetítenek, ezenkívül a gazdasági, társadalmi, művelődési élet eseményeiről, sportrendezvényekről tudósítanak, és a könnyűzene hívei is hallhatják kedvenceiket. Nem feledkeztek meg a falusi hallgatókról sem: nekik külön műsort sugároznak, s a beérkezett levelek alapján (ezek száma évente több ezerre rúg!) népi zenét sugároznak kívánsághangverseny formájában. E műsorok keretében szerepelt a nagyszentmiklósi tamburazenekar, a szentmártoni és a kisberegcsói népi zenekar (ez utóbbi már négyszer került be a műkedvelő együttesek bukaresti országos döntőjébe). Érdeklődést keltettek azok az adások, amelyek egy-egy tájegység népi szokásait mutatták be: a karasovai esküvőt, a Duna melléki esküvőt (leánykérés, jegyváltás, ajándékozás), újévi szokásokat stb.

Ha mindehhez hozzátesszük azt, hogy a bukaresti egyetem nyelvtudományi karán Mirko Zivković vezetésével szerb-horvát tanszék működik, világosan áll előttünk a hazai szerbek és horvátok szellemi-művelődési életének egyre gazdagodó, változatos képe.

Bácski György

Régi korok vallatója

Kurt Horedt régészeti kutatásairól

Kurt Horedt, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem tanára, a hazai régészet egyik jeles képviselője Erdély múltjáról — a bronzkortól kezdve egészen a középkorig — számos kisebb-nagyobb tanulmányt, cikket és monográfiát írt, amelyek értékes, új adatokkal gazdagítják hazánk ós-, ó- és középkori történetét. Tulajdonképpen kutatási területe az erdélyi bronz- és vas-kor, valamint a népvándorlás kora, de rangos tanulmányokat jelentetett meg a többi korszakból is. Első tudományos cikkeit 1937-ben írta egy gyalui prehistorikus településről, valamint a Szeben környéki római emlékekről. Románia történetének első kötetében ő írta meg a gepidákról, az avarokról és a magyaroknak Erdélybe való behatolásáról szóló fejezeteket. Régészeti ásatásai közül a legnagyobb figyelmet a malomfalvi kutatások keltették. Erdélyre vonatkozó tanulmányait a Contribuții la istoria Transilvaniei in sec. IV—XIII című tanulmánykötetben is kiadta. Kurt Horedt a szász régészeti és ókorkutatás gazdag hagyományait viszi tovább, s azokat szervesen bekapcsolja az egységes hazai tudományos kutatásba. Az alábbiakban két tanulmányáról szólunk, amelyek jól tükrözik egész munkásságát és annak jelentőségét a hazai régészeti kutatásokban.

*

Az első egy igen jelentős erdélyi bronzkori műveltséget, a wietenbergi kultúrát mutatja be (Kurt Horedt—Carl Seraphin: Die praehistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighişoara-Schässburg. Rudolf Habelt Verlag. Bonn, 1971).

Az ősközösség korának rendszeres tanulmányozása és feltárása Erdélyben századunk elején kezdődött meg. Ilyen jellegű kutatásokat a neves kolozsvári régész, Pósta Béla irányításával először Kovács István és Roska Márton végzett. Ezzel egyidőben Erősdön, az Olt völgyében, a sepsiszentgyörgyi székhely nemzeti múzeum igazgatója, László Ferenc a híres festett agyagműveltséget hozta felszínre, a Barcaságban pedig a brassói múzeum megalapítója, Julius Teutsch kutatta e terület őskori történetének nyomait. Kevésbé ismert Carl Seraphin segesvári középiskolai tanár munkássága, aki 1902 és 1904 között a Segesvár melletti Wietenberg nevű hegyfokon felfedezett bronzkori települést tárta fel. Régészeti munkásságáról és az ott talált leletekről részletes ásatási jelentésekben számolt be, és 69 táblázaton a leletek fényképes illusztrációját adta. A kézirat publikálását az első világháború kitörése megakadályozta, s különböző okok miatt a két világháború közötti időben sem került rá sor.

A segesvári múzeumban elraktározott leletek alapján H. Schroller kimutatta, hogy a wietenbergi kultúra Erdély egyik legjelentősebb bronzkori műveltsége, amely több mint fél évezredig tartott (i.e. 1700-tól 1200-ig). A neves román régész, Vasile Pârvan ebben ismerte fel — a várak mellett — a dák anyagi műveltség legjelentősebb, egyben legrégebb emlékeit.

Csaknem hetven év múltán Kurt Horedt rövidített formában kiadta Carl Seraphin kéziratát, megtartva mindazt, ami ma is értéket képvisel a szak kutatás számára, és — természetesen — az egész illusztrációs anyagot. A wietenbergi ásatások jelentőségének szemléltetésére alapos, átértékelő bevezetést írt, amelyben a kutatás mai helyzetét és igazi jelentőségét mutatja be. A kiadvány fontosságát jól szemlélteti az a tény, hogy a bonni R. Habelt kiadásában, az Antiquitas-sorozatban jelent meg, amelynek gondozói nemzetközileg elismert tudósok: K. Takenberg, Alföldi András és J. Straub professzorok.

A másik tanulmány *Neue völkerwanderungszeitliche Goldfunde des 5. Jahrhunderts aus Siebenbürgen* címmel jelent meg a *Germania* folyóirat 1970. 48. 1—2. Halbband számában, valamint különlenyomatban, és a Kolozsvár környéki újabb kincsleletekkel foglalkozik.

Az utóbbi évtizedben Kolozsvár közelében két igen értékes népvándorláskori arany-kincslet került felszínre. 1963-ban Szamosfalvától északnyugatra, a Szamos bal partján a földmunkások egy edényben aranyékszereket tartalmazó kincsleletet találtak. A megmentett darabok és töredékek között sodrott aranyláncon függő kerek melléksz, gyöngyök, valószínűleg két nyakékból származó függők, két övcsat, két karperec és négy gyűrű található. Összsúlyuk 618 gramm. 1968-ban az Apahida és Mócs felé vezető műutak elágazásánál, egy betonoszlop számára ásott gödörben véletlenül egy fejedelmi sír felső részét találták meg az ott dolgozó munkások; alsó részét a következő év tavaszán a tanulmány szerzői — Kurt Horedt és Dumitru Protase — rendszeres ásatásokkal tárták fel. A sírból két táska, egy kard, egy öv, egy üvegpohár, vasalt ládához tartozó foglalatok, lőszerszám-díszek, négy zabla, nyeregszíz-díszek és egy fanyereg került felszínre. A tanulmányban az egyes tárgyak részletes és alapos leírását D. Protase, a kolozsvári Történeti és Régészeti Múzeum főkutatója adja, Kurt Horedt professzor viszont alapos tanulmányában értékeli a felfedezés kulturális és történelmi jelentőségét. Többek között kifejti, hogy a kolozsvári-szamosfalvi (így szerepel a szakirodalomban) kincslet egy germán

fejedelemből ékszerei voltak. Legközelebbi analógiái a Budapest melletti Bakód pusztán feltárt sírból kerültek napfényre. Az ottani kincslelet az V. század harmadik negyedéből keltezhető. A mellészen levő kereszt és Krisztus-monogram arra utal, hogy hordozója keresztény volt.

Az 1968-ban felfedezett apahidai kincslelet jellemző darabjai közé sorolhatók a lószerszámok és díszek. Ezek azt az erős hatást mutatják, amelyet valamilyen keleti lovas nép gyakorolt a vándor germánok kultúrájára. A germán törzsek ilyen hatás alá sem korábban, sem később, csak a hunok idején kerülhettek, Priszkosz Rhétor elmondja, hogy Attila udvarában a lábbeli-szíjakat és a lószerszámokat arannyal és drágakövekkel díszítették. Feltehető tehát, hogy az Apahidán eltemetett germán fejedelem a hunok vazallusaként ilyen díszfegyverzetben jelent meg Attila udvarában is. Ebből a szempontból külön figyelmet érdemel az a két sas-ábrázolás, amelyet a nyereg szembenlevő oldalán alkalmaztak. Amint J. Werner müncheni professzor bebizonyította, a sas-szimbolika a hunok sámánista felfogásának jellegzetes eleme. Következésképpen az apahidai sas-ábrázolások, a pietroasai kincslelet mellett, ennek a germánoknál annyira elterjedt motívumnak legkorábbi átvételei.

A most ismertetett sírtól mintegy 500 méter távolságra 1889-ben Apahidán egy másik fejedelmi sírt tártak fel, melyet annak idején Finály Henrik közölt az Archaeologiai Értesítőben. Benne keresztény kereszttel megjelölt három aranygyűrűt találtak, rájuk bevésve az elhunyt neve: Omharus, valamint görögbetűs monogramjai. Továbbá előkerült egy aranyfibula, két ezüst kancsó és egy diadém függői. Valamennyiről megállapítható, hogy bizánci műhelyben készült. Ilyen bizánci hatások a germánoknál csak Attilának 453-ban bekövetkezett halála után jelentkezhetnek. Következésképpen Omharus sírja későbbi az Attila korából származó második apahidai sírnál, és tipológiailag szoros kapcsolatot árul el a 482-ben elhunyt frank királynak, Childeriknek a XVII. században a belgiumi Tournai-n felfedezett sírjával. Tournai-n és Apahidán, vagyis mintegy 1300 km távolságra azonos motívumoknak a jelentkezése arról tanúskodik, hogy a késő-római birodalom dél-mediterráni műhelyeinek jelentősége sokkal nagyobb volt, mint ahogyan ezt az utóbbi évtizedekben feltételezték, amikor egyoldalúan eltúlozták a keleti és a pontusi műhelyek uralkodó szerepét.

Az ugyanahhoz a szamosmenti germán dinasztiahoz tartozó két sír szembevetendő kapcsolata — Kurt Horedt szerint — kétségbe vonja azt a korábbi feltételezést, mely szerint Omharus sírja a gepidák jelenlétéről tanúskodnék. Nem tekinthető kizártnak, hogy mindkét sír az osztrogótokhoz tartozott, akik Attila korában Erdélyben éltek, és a gepidák csak azután hatoltak be, miután 471-ben a gótok elhagyták a Kárpát—Duna-medencét.

A kincsleletek sok új, még megoldatlan kérdést vetnek fel, amelyeket csak az ezután kutatások oldhatnak meg véglegesen.

Bodor András